

ФІЛОСОФІЯ

УДК 316.42:752

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v049.2024.1>**В. О. Ананьїн**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4786-0011>доктор філософських наук, професор,
професор спеціальної кафедри № 4Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**В. В. Горлинський**ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1190-5991>кандидат філософських наук, доцент,
провідний науковий співробітникНауково-дослідного центру
Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ФЕНОМЕН ЗБЕРЕЖЕННЯ ЖИТТЄВОГО СВІТУ У ВИМІРАХ КОМУНІКАТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Постановка проблеми. Осмислення проблеми збереження людського існування як планетарного феномена, загострення військово-політичних, економічних, гуманітарних і екологічних проблем, свідчить про зростання значущості усталеності простору безпеки в світі. Розуміння теоретичного внеску комунікативної філософії у розширення людських можливостей щодо розв'язання проблем екзистенційної безпеки, викликає потребу з'ясування можливостей використання ідей та базових принципів комунікативної філософії в інтересах екзистенційної безпеки. Для української соціально-філософської думки, актуальність звернення до аналізу соціокультурного інструментарію розв'язання кризових проблем суспільства, посилюється багатьма факторами і, насамперед, загрозами й ризиками, зумовленими війною.

Застосування принципів філософії комунікацій, дискурсивної етики відповідальності до регулювання процесів безпеки, розглядається авторами як один з можливих ключів, що відкриває людству шлях в майбутнє на підставі відповідального ставлення до світу, природи, етносу або людини, на ґрунті гуманістичних, цивілізаційних і екологічних цінностей, які мають універсалістський характер. Але, в сучасних умовах війни, перед українським суспільством постає запитання, за рахунок яких, ще незадіяних механізмів можна впливати на стан безпеки суспільства, не заперечуючи силових засобів як «останнього

аргументу» вивільнення власних територій. Переосмислення проблеми екзистенційної безпеки як питання збереження життєвого світу, в контексті сучасної аксіологічної рефлексії та етики відповідальності, що надає комунікативна філософія, відкриває перспективи подальших наукових досліджень в сфері комунікативних і аксіологічних засад функціонування і розширення простору безпеки у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативна практична філософія розглядається як сучасна прикладна етика, що розробляється на засадах парадигми посткласичної філософії комунікацій для обґрунтування ціннісних і раціональних засад комунікативної етики, спрямованої на урегулювання політичних, соціальних та етнічних конфліктів, вирішення екологічних проблем в інтересах збереження існування людства [1, с. 7-15]. В умовах ціннісної та «онтологічної кризи людства», раціональне обґрунтування цінностей і етичних норм, як комунікативної передумови збереження буття, здійснено представниками практичної комунікативної філософії К.-О. Апелем, Ю. Габермасом, В. Гьосле, Д. Бюлером, Г. Йонасом, К. М. Маєр-Абіхом, В. Кульманом, П. Ульріхом та ін. Серед українських філософів зазначена проблема розкривається у працях А. Єрмоленка, О. Ведрова, О. Висоцької, Т. Гардашук, А. Гергуна, С. Грабовського, Г. Ковадло, А. Лоя, В. Малахова, Л. Ситниченко, Н. Хамітова, М. Тура. Докладний аналіз внеску комуніка-

тивної філософії в обґрунтування принципів справедливості та взаєморозуміння на раціональних засадах, як передумов ідеальної комунікації, було зроблено у працях А. Єрмоленко [1; 2]. Окремі аспекти досліджуваного питання були висвітлені авторами у роботах [3].

Метою статті є обґрунтування та репрезентація ідей комунікативної філософії, що надає соціокультурний інструментарій практичної реалізації принципу етичної відповідальності як передумови збереження існування людства та концептуальної основи подальшої розробки філософських проблем універсальної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Підґрунтям, що створює підстави практичного дискурсу в сучасному інформаційному суспільстві, є соціальна комунікація (з лат. повідомлення, спілкування, сполучення), що розглядається в соціальних науках як людська інформаційна взаємодія. В сучасній філософії, у працях К.-О. Апеля, Ю. Габермаса, Дж. Міда та інших представників комунікативної практичної філософії, це поняття розуміється як конструктивна інформаційна взаємодія особистостей, соціальних груп, спільнот, етносів, націй, культур і цивілізацій, що розгортається на ціннісних основах порозуміння, злагоди, толерантності й взаємоповаги. В основу комунікації покладається комунікаційна дія, що реалізується через інтерсуб'єктивну трансцендентну взаємодію, шляхом раціонально опосередкованого, нормативно регульованого спілкування, спрямованого на узгодження взаєморозуміння індивідів і спільнот як аргументованого дискурсу.

Обґрунтування сучасної небезпечної ситуації, у якій опинилася людина, як етичної проблеми людства, було зроблено Карлом-Отто Апелем і Юргеном Габермасом. Трактуючи сучасну ситуацію як виклик моральному розуму, що постає в небезпеці ядерної всезнищуючої війни, руйнації людської еко- та біосфери і стосується усього людства в цілому, К.-О. Апель робить висновок про необхідність людської спільної відповідальності за наслідки колективних дій у планетарному масштабі [4, с. 231; 5, с. 413]. Етична відповідальність розглядається К.-О. Апелем як провідний принцип колективного морального розуму. Проголошуючи головну проблему планетарної етики відповідальності, автор відзначає, що вона має бути здатною якось покласти край невідповідності між величезним потенціалом і поширенням технічної діяльності та конвенціональною мораллю людини [6, с. 410].

Інструментом практичної реалізації принципу етичної відповідальності, на переконання мислителя, може бути універсальний аргументований громадянський дискурс. Якщо у класичній філософії поняття дискурсу (з лат. міркування, аргументація) розуміється як перехід

від одного судження до іншого у процесі пошуку істини і відтворення смислів. То в комунікативній філософії дискурс розглядається як спосіб досягнення істинних смислів у процесі аргументованої комунікативної взаємодії, універсальний метод розв'язання не тільки етичних, але і глобальних проблем людства. За К.-О. Апелем, практичний дискурс є процедурою перевірки ціннісних орієнтацій та інституціональних форм на відповідність істині як «стратегії виживання роду людського» за допомогою якого спростовуються догматичні та ідеологічні ціннісно-нормативні системи і створюються універсально значущі етичні норми.

Основним регулятивним принципом практичного дискурсу мислителем наголошується трансцендентальна комунікація, що полягає у досягненні консенсусу – «конвенції» у дискурсі необмеженої комунікативної спільноти. Це такий регулятивний принцип, який має містити у собі увесь можливий людський досвід. Трансцендентальна комунікація уявляється контролюючою і легітимуючою інстанцією, яка як апіорна форма встановлює достеменність смислу й взаєморозуміння внаслідок істинної комунікації [4, с. 234]. Виступаючи передумовою дискурсу, необмежена комунікативна спільнота розглядається як спільнота всіх людей як рівноправних партнерів.

Умовою реалізації принципу відповідальності на підставі громадянського дискурсу, К.-О. Апель наголошується вимога – у розв'язанні проблем додержуватися всіма учасниками аргументованого дискурсу головної етичної норми. Головна норма полягає в тому, що всі домагання смислу й істини в принципі мають вирішуватися за допомогою аргументів у необмеженій комунікативній спільноті [4, с. 234], дотримуючись рівноправності та спільної відповідальності усіх можливих партнерів дискурсу [7, с. 266]. На думку К.-О. Апеля, совість, як моральний фільтр свідомості апелює до метанорми як головної етичної норми, що передбачає загальну відповідальність людства за наслідки колективних дій у планетарному масштабі. Раціональною підставою додержання метанорми, Апель визнає постулат саморефлексії, змістом якого визнаються чотири смислових домагання людського мовлення, докладно обґрунтованих Юргеном Габермасом: зрозумілість, правдивість, істина та моральна правильність [4, с. 237]. За умови додержання такої метанорми аргументованого досягнення консенсусу, дискурс стає ідеальною інстанцією обґрунтування і легітимації усіх норм, що стали проблематичними [4, с. 235].

Розглянувши принципів вимоги до реалізації принципу відповідальності у комунікаційній дії, необхідно зауважити, що його застосування у соціальній і політичній практиці є особливо актуальним в сучасній кризовій ситуації. Але застосування принципу відповідальності потре-

бує, за К.-О. Апелем, розрізнення консенсуально-комунікативної і стратегічно-інструментальної раціональності. Якщо перша ґрунтується на моральних нормах, які лежать поза власним інтересами індивідів, то стратегічна раціональність обґрунтовується суто на основі емпіричної взаємності застосування інструментально-технічної раціональності дії у стосунках між людьми, зокрема закріплених у нормах права. Саме тут, на стику двох форм раціональності, що містить двозначність в оцінюванні ситуації, й виникає проблема розв'язання небезпечних конфліктних ситуацій в сучасному суспільстві за умови згоди, щодо вищої цінності, не тільки учасників конфлікту але й всієї спільноти [4, с. 245–246]. Розглядаючи проблему моральної стратегії як вимогу продовження еволюції людства, К.-О. Апель характеризує як найнебезпечнішу, позицію, згідно з якою, заради власного виживання та благополуччя, на карту ставиться виживання людського роду [4, с. 249].

У контексті інституційної значущості, аргументовані дискурси рівноправних та рівновідповідальних представників усіх людських інтересів та домагань значущості, на переконання К.-О. Апеля, мають бути останньою інстанцією, «інституцією усіх інституцій», якою має санкціонуватися спільна відповідальність людей за свою діяльність та її наслідки [6, с. 400–401]. Значимість дискурсу, як загального обговорення проблеми на засадах універсалізації інтересів, полягає у репрезентації загальної волі – як основного принципу легітимації політичного рішення в інтересах безпеки людського існування.

Ціннісним підґрунтям універсального громадянського дискурсу має бути універсалістська дискурсивна етика, передбачаючи універсальну відкритість для участі в дискурсі всіх розумних істот. Саме на основі дискурсу і можна побудувати планетарну етику спільної відповідальності, яка буде універсалістською [2, с. 399–413]. Етика громадянського дискурсу, що передбачає розвиток громадянського суспільства і створення інституцій деліберативної демократії, може правити за парадигму у виробленні нормативної системи нашого суспільства, вважає А. Єрмоленко [2, с. 331, 399–413].

Відкритий громадянський дискурс, має бути основою для прийняття політичних рішень і формування відповідних стратегій [7, с. 377], зокрема у сфері безпеки. Але активне застосування практичного дискурсу в інтересах безпеки може бути ефективним лише у суспільстві з розвиненими комунікативними мережами і технологіями, що функціонують на універсальних ціннісних засадах і нормах права, спрямованих на збереження безпеки суспільства в інтересах майбуття.

Важливо підкреслити співзвучність поглядів на питання ідеальної комунікації як умови досягнення соціального миру, що викладені у праці Вітторіо Гьосле «Практична філософія в сучасному світі». Формулюючи раціональні та ціннісні засади сучасної етичної філософії, В. Гьосле наголошує, що в ідеальній комунікації, тільки взаємодія між стратегічною та комунікативною раціональністю, що зумовлює взаємну довіру, «конститує відповідальну моральну поведінку», може сприяти вирішенню сучасних глобальних проблем. Адже симетричність проголошується В. Гьосле як сутність ідеальної комунікації. Але довіра, як умова ідеальної комунікації, з'являється тільки тоді, коли в комунікації стратегічні практики спираються на спільний нормативний і ціннісний фундамент [8, с. 70–73, 93, 97].

Поглиблення ідей трансцендентальної комунікації та ціннісного змісту ідеальної комунікативної спільноти, як передумови розв'язання небезпечних конфліктних ситуацій в світі, відбувається у працях Юргена Габермаса. Важливим принципом та підставою утворення ідеальної комунікативної спільноти, мислителем визначається така властивість комунікативного розуму як *єдність*, що проявляється у різноманітті його голосів [9, с. 255–286]. Передумовою утворення ідеальної комунікативної спільноти у трансцендентальній комунікації Ю. Габермас вважає ідентичність, що має відтворюватись в розуміючій самосвідомості як «єдність самосвідомості, що тотожна самій собі». Іншою суттєвою підставою ідеальної комунікативної спільноти в трансцендентальній комунікації обґрунтовано вимогу взаєморозуміння, що накладає на нас відповідальність [9, с. 265, 280–284].

Умовною одиницею змісту трансцендентальної комунікації або інтеракції у комунікативній філософії прийнято вважати комунікативну дію, яка, за Ю. Габермасом, означає таке вживання мови, яке зорієнтоване на взаєморозуміння та раціональність. За основу такого взаєморозуміння приймається спільний горизонт життєвого світу. Знання спільного горизонту робить висловлювання неproblemатичним, співактуальним і сприяє його прийняттю [10, с. 293–294, 311].

Спираючись на теорію комунікативної дії, мислитель формує концепцію модерного суспільства на ґрунті легітимації його інститутів. Головним чинником такого суспільства він вважає формування громадянського контролю за владою та систему моральних і правових норм, встановлених на підставі консенсусу в реальній комунікації. Процедурна модель консенсусу і порозуміння влади та громадськості отримує у Ю. Габермаса назву «деліберативної політики» і вважається ядром демократичного процесу [11]. Важливе значення у небезпечних конфліктних ситуаціях,

за Ю. Габермасом, має компроміс конкуруючих інтересів та ціннісних орієнтацій. Відкритий громадянський дискурс має бути основою для прийняття політичних рішень і формування відповідних стратегій, зокрема у сфері безпеки [7, с. 377].

Концепт «життєвого світу», як безпосередньої сфери первинних даностей існування людини, вперше розроблений Е. Гуссерлем у праці «Криза європейських наук» [12, с. 105–193], розвивається Ю. Габермасом з метою поглиблення розуміння і значущості комунікативної дії [10, с. 309, 310]. Необхідність застосування концепту «життєвого світу», зумовлено потребою забезпечення відповідності цільових та ціннісних настанов безпечових інституцій універсальним, позачасовим життєвим сенсам як регулятивному імперативу рефлексії та мотивації людської комунікативної діяльності в інтересах екзистенційної безпеки. Вимоги, щодо застосування концепту «життєвого світу» було ретельно обґрунтовано Ю. Габермасом як підґрунтя сучасної комунікативної практики, спрямованої на підтримання суспільного ладу. Відтворення життєвого світу відбувається внаслідок функціонування мережі комунікативних дій, які утворюють медіум [10, с. 316].

Розглядаючи комунікативну дію як основу життєвого світу, Ю. Габермас обґрунтовує раціональні та аксіологічні підстави претендування на істину в комунікації. На його думку, речення, в якому щось висловлюється, розуміють, коли відповідає значенню. Саме значення становлять об'єднаною точку інтерсуб'єктивного визнання висловлювання усіма учасниками [10, с. 302–303], утворюючи раціональні підстави претендувати на істину. Але, поряд з раціональними підставами, зберігається аксіологічна складова претендування на істину як умова вимог значущості висловлювання. Саме значущість, на думку автора, вказує на цінність та іманентно містить актуальність, потребу і необхідність, вагомість і важливість, зумовлюючи тим самим інтенціональність мовлення, завдяки якому мовець досягає порозуміння щодо чогось зі слухачем. Завдяки своїм мовленнєвим актам учасники інтеракцій здійснюють координаційні дії, чим утворюють міжособові зв'язки. Загалом мовленнєві акти слугують координації діяльності тим, що уможливають раціонально мотивоване порозуміння між багатьма діючими особами [10, с. 317]. Отже, саме комунікативна дія, на переконання Ю. Габермаса, утворює підґрунтя існування життєвого світу.

Життєвий світ як символічно структурований зв'язок смислів, що пронизує різноманітні форми й функції, на думку мислителя, складається з трьох, пов'язаних один з одним, рівнозначних компонентів. Компоненти життєвого світу, а саме: культура (культурні взірці), суспільство (легітимні лади) й структури особисто-

сті, автор тлумачить як усталення, здійснюваних завдяки комунікативній дії, процесів взаєморозуміння, координації діяльності і усупільнення та становить рівень перевіреного комунікативною практикою знання [10, с. 317–320]. Відзначаючи значимість складових життєвого світу, у контексті збереження існування людства, філософ зауважує, що компоненти життєвого світу, що зумовлюють неперервність значущого знання, стабілізацію групової спільності й ідентифікацію дійових осіб, є його ж результатом, і вони ж його зберігають. Узагальнюючи міркування, Ю. Габермас, зазначає, що виражене поняття життєвого світу дає відповідь на класичне питання, як уможливується соціальний лад, завдяки «сплетінню» компонентів життєвого світу [10 с. 318, 321].

Етична відповідальність, яка розглядається Апелем як провідний принцип колективного морального розуму та ідея етичної відповідальності в комунікативному дискурсі Ю. Габермаса, резонують з принципами етичної відповідальності, проголошеними Гансом Йонасом. У пошуках етики для технологічної цивілізації». Етична теорія відповідальності Г. Йонаса є плідною з точки зору можливостей впливу на ціннісні комунікативні важелі досягнення порозуміння і соціального ладу в суспільстві ризику. Її значущість полягає у онтологічному обґрунтуванні відповідальності з позицій необхідності збереження буття як умови майбутнього [13, с. 26]. Спираючись на ідею І. Канта, Г. Йонас формулює новий імператив: «Чини так, щоб наслідки твоєї діяльності узгоджувалися з продовженням автентичного людського життя на землі». Цей імператив, на думку Г. Йонаса, свідчить про те, що ми хоча й можемо ризикувати нашим власним життям, проте не маємо права ризикувати життям людства [13, с. 27–28]. Небезпека, яка загрожує усім устроєм з боку безладдя, робить необхідною постійну мудрість урядовця. Тому прозорливість політика полягає в мудрості і в тому, якою мірою він присвячує її сьогоденню, вважає мислитель [13, с. 33].

«Першим обов'язком» етики майбутнього, на думку Г. Йонаса, є створення уявлення про далекосяжні наслідки діяльності для прийдешніх поколінь. Як обов'язок людини, автор висуває вимогу обачливості: передбачати величезну небезпеку, запобігти апокаліптичній перспективі задля того, щоб уникнути есхатологічного сценарію розвитку подій» [13, с. 55–56]. На переконання Г. Йонаса, безумовним обов'язком людства є збереження свого існування. Цей принцип має забороняти право на певні «експерименти», до яких здатна сучасна технологія. Принцип обов'язку щодо майбутнього, розкривається через обґрунтування обов'язку щодо прийдешніх поколінь на підставі імперативу: «людство має існувати» [13, с. 67–73].

Обґрунтування етики відповідальності, принципи та норми якої стали б моральними орієнтирами людської діяльності, забезпечували б узгоджену взаємодію людини, суспільства та природи, постає найсуттєвішим завданням на шляху розв'язання глобальних проблем [1, с. 219; 2, с. 392–393]. На наш погляд, відповідність цільових та ціннісних установок інституціалізованих систем безпеки, універсальним та позачасовим життєвим сенсам, являє собою іманентну умову збереження людського існування та регулятивний імператив рефлексії людської діяльності. Але з погляду на можливості використання етичних імперативів комунікативної філософії в інтересах безпеки людського існування, виникає запитання – якими можуть бути дії, що мають втілюватись у політичну практику в ситуації екзистенційної загрози?

Прикладом спроби розв'язання таких ситуацій може бути розгортання дискурсу навколо проблеми застосування штучного інтелекту (ШІ). Стурбованість світової спільноти неосязними можливостями штучного інтелекту, які, за висновками експертів, можуть спровокувати екзистенційну загрозу внаслідок отримання контролю над людством, викликало обговорення і ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН Резолюції (березень 2024), щодо регулювання діяльності в сфері застосування ШІ, з метою обмежити ризики застосування, завдяки впровадженню етичних норм, правових та технічних засобів контролю [14]. Також, Європейським парламентом було схвалено Закон про штучний інтелект (березень 2024), що встановлює зобов'язання щодо ШІ на основі його потенційних ризиків і рівня впливу [15]. У липні цього ж року було ухвалено оновлену Стратегію НАТО щодо ШІ, у якій просування та імплементація принципів відповідального використання ШІ, визнано одним з пріоритетів альянсу. Такими принципами наголошено законність; відповідальність і підзвітність, зрозумілість і простежуваність, надійність, керованість і пом'якшення упередженості [16]. Як бачимо, прийняття відповідальних рішень, що мають обмежити ризики застосування ШІ, завдяки впровадженню етичних норм, правових та технічних засобів контролю за ШІ у певній мірі надають підстави для оптимістичної відповіді на запитання про можливі відповідальні дії в ситуації екзистенційної загрози.

Висновки. Узагальнюючи, потрібно відзначити, що розв'язання небезпечних для соціуму проблем, вирішується представниками комунікативної філософії їх перенесенням у етичну комунікативну площину на підставі понятійного апарату теорії комунікативної парадигми. Теоретичне підґрунтя комунікативної парадигми утворює концепція універсального громадянського дис-

курсу як процедура критичної перевірки ціннісних підвалин суспільства. Практичний дискурс розглядається як один з методів гармонізації соціальних відносин в інтересах безпеки, легітимзації соціокультурних регулятивних засад суспільства, що функціонує на загальній, демократичній та відповідальній основі.

Подальші дослідження проблематики комунікативної філософії в контексті збереження людського існування дозволять поглибити знання про комунікативні передумови та етичні засади утворення соціокультурного простору європейської безпеки.

Література

1. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. Київ : Лібра, 1999. 488 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/190029/>
2. Єрмоленко А. М. Дискурс. Комунікація. Моральність: монографія. Київ : Наукова Думка, 2021. 438 с.
3. Ананьїн В. О., Горлинський В. В. Розвиток ідеї екзистенційної безпеки у філософії постмодерну. *Мультиверсум Філософський альманах*. Вип. 1(175). Том 1. Київ, 2022. С. 35–51. DOI: <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2022.1.1.3>.
4. Апелъ К-О. Ситуація людини як етична проблема / пер. з нім. Єрмоленко А. М.. *Комунікативна практична філософія*. Київ : Лібра, 1999. С. 231–254.
5. Апелъ К-О. Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці / пер. з нім. А. М. Єрмоленко. *Комунікативна практична філософія*. Київ: Лібра, 1999. С. 413–454.
6. Апелъ К-О. Дискурсивна етика як політична етика відповідальності у ситуації сучасного світу / пер. з нім. А. М. Єрмоленко. *Комунікативна практична філософія*. Київ: Лібра, 1999. С. 395–412.
7. Єрмоленко А. М. *Соціальна етика та екологія. Гідність людини — шанування природи: монографія*. Київ : Лібра, 2010. 416 с.
8. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі / пер. з нім. А. М. Єрмоленко. *Комунікативна практична філософія*. Київ : Лібра, 2003. 248 с.
9. Габермас Ю. Єдність розуму в розмаїтті його головів / пер. з нім. А. М. Єрмоленко. *Комунікативна практична філософія*. Київ : Лібра, 1999. С. 255–286.
10. Габермас Ю. Дії, мовленнєві акти, мовленнєві інтеракції та життєвий світ / пер. з нім. А. М. Єрмоленко. *Комунікативна практична філософія*. Київ : Лібра, 1999. С. 287–324.
11. Habermas J. Faktizität und Geltung: Beiträge zur Diskurs theorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats / Jürgen Habermas. Frankfurt an Main. 1992. 358 p. URL: <https://archive.org/details/faktizitatundgel0000habe>
12. Husserl E. Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie. Eine Einleitung in die phänomenologische Philosophie. *Husserliana: Edmund Husserl Gesammelte Werke 6*. Hrsg. von Walter Biemel (Germ.). Nachdruck der 2. verb. Auflage. 1976. 584 S. HB. ISBN 90-247-0221-6. URL: http://philotextes.info/spip/IMG/pdf/husserl_krisis.pdf.

13. Йонас Г. *Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації* / пер. з нім. А. Єрмоленка, В. Єрмоленка]. Київ : Лібра, 2001. 400 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yonas_Hans/Pryntsyp_vidpovidalnosti_U_poshukakh_etyky_dlia_tekhnolohichnoi_tsyvilizatsii.pdf

14. United Nations (2024, March 21). General Assembly adopts landmark resolution on artificial intelligence. *UN News. Global perspective, Human stories*. URL: <https://news.un.org/en/story/2024/03/1147831>

15. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law / News / European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/pressroom/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law>

16. NATO (2024, Jul. 10), Summary of NATO's revised Artificial Intelligence (AI) strategy. *Newsroom / Official texts*. [Online]. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227237.htm

Анотація

Ананій В. О., Горлинський В. В. Феномен збереження життєвого світу у вимірах комунікативної філософії. – Стаття.

Осмилення екзистенційних проблем людства, стурбованість негативними антропологічними наслідками неконтрольованого застосування новітніх технологій, загроза розв'язання світової війни із застосуванням ядерної зброї, заклали гносеологічні передумови пошуку адекватних механізмів попередження ризиків і подолання екзистенційних загроз. Звернення до ідей комунікативної практичної філософії зумовлено можливостями її інструментарію, розробленого в інтересах подолання кризових проблем сучасного світу. На основі теоретичного аналізу ідей комунікативної практичної філософії, обґрунтованих К.-О. Апелем, Ю. Габермасом, В. Гьосле, Г. Йонасом та їх послідовниками, з'ясовано зміст концепту «життєвого світу» як теоретичного підґрунтя трансцендентальної комунікації та умови досягнення взаєморозуміння в інтересах збереження людського існування. Обґрунтовано значущість концепту «життєвого світу» як символічно структурованого зв'язку ціннісних смислів, підґрунтя трансцендентальної комунікації, передумови досягнення взаєморозуміння в інтересах збереження буття. З'ясовано практичну значущість регулятивних етичних принципів теорії відповідальності, спрямованих на збереження буття, як умови майбутнього, на підставі впливу ціннісних комунікативних важелів для досягнення порозуміння і соціального ладу в суспільстві ризику. Зроблено висновок, що відповідність цільових та ціннісних установок інституціалізованих систем безпеки, універсальним принципам людської комунікації, слугує регулятивним імперативом рефлексії

та мотивації людської діяльності та комунікативною передумовою збереження людського існування. Актуальність звернення української філософської думки до аналізу ціннісних і раціональних засад збереження людського існування, розроблених представниками комунікативної практичної філософії, посилюється загрозами та небезпеками, які зумовлені сучасним станом світу.

Ключові слова: аргументований дискурс, екзистенційна безпека, екзистенційна загроза, етична відповідальність, життєвий світ, людське існування.

Summary

Ananin V. O., Horlynskyi V. V. The phenomenon of preservation of the life world in dimensions communicative philosophy. – Article.

Understanding the existential problems of humanity, concern about the negative anthropological consequences of the uncontrolled use of the latest technologies laid the epistemological prerequisites for the search for adequate mechanisms for preventing risks and overcoming existential threats. Based on the theoretical analysis of the ideas of communicative practical philosophy, substantiated by K.-O. Apel, Y. Habermas, V. Goesle, G. Jonas and their followers clarified the meaning of the concept of “life world” as the theoretical basis of transcendental communication. The importance of the concept of the “life world” as a symbolically structured connection of value meanings, the basis of transcendental communication, and the prerequisites for achieving mutual understanding in the interests of the preservation of existence is substantiated. The significance of the moral strategy in transcendental communication as a requirement for the continuation of the evolution of humanity and the existential condition of being was noted. The practical significance of the regulative ethical principles of the theory of responsibility, aimed at preserving existence as a condition for the future, based on the influence of valuable communicative levers to achieve understanding and social order in a risk society, has been clarified. It was concluded that the conformity of the target and value attitudes of institutionalized security systems to the universal principles of human communication serves as a regulatory imperative for reflection and motivation of human activity and a communicative prerequisite for the preservation of human existence. The urgency of turning Ukrainian philosophical thought to the analysis of valuable and rational principles of preserving human existence, developed by representatives of communicative practical philosophy, is enhanced by the threats and dangers caused by the current state of the world.

Key words: reasoned discourse, existential security, existential threat, ethical responsibility, life world, human existence.